

چالش‌ها و فرصت‌های اشتغال در منطقه خاورمیانه و شمال افریقا

به سوی یک قرارداد اجتماعی جدید

مترجمان: علی حبیبی
میرسعید نیکزاد لاریجانی

از انتشارات بانک جهانی

چالش‌ها و فرصت‌های اشتغال در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا:

به سوی یک قرارداد اجتماعی جدید/ مترجمان علی حبیبی، میرسعید نیکزاد لاریجانی. - تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاونت امور اداری، مالی و منابع انسانی، مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات، ۱۳۸۶.
۳۵۷ ص: جنول، نمودار. - (مجموعه برنامه و بودجه: ۶۸) (انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور: ۸۶/۰۰/۴۸)

ISBN 976-964-425-964-7

«از انتشارات بانک جهانی»

Unlocking the employment potential in the Middle East and North Africa: toward a new social contract/2004
عنوان اصلی

کتابنامه: ص. ۳۳۹-۳۵۷

۱. بازار کار - خاورمیانه. ۲. بازار کار - آفریقای شمالی. الف. حبیبی، علی، مترجم. ب. نیکزاد لاریجانی، میرسعید، مترجم. ج. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات. د. عنوان. ه. فروست.

HD ۵۸۱۱/۹/۱۶ ج ۲ ۱۳۸۶

ISBN 976-964-425-9647

شابک ۹۷۶-۹۶۴-۴۲۵-۹۶۴-۷

چالش‌ها و فرصت‌های اشتغال در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا: به سوی یک قرارداد اجتماعی جدید.

ناشر: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاونت امور اداری، مالی و منابع انسانی، مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات

چاپ اول، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

تاریخ انتشار: سال ۱۳۸۶

لیتوگرافی: قاسملو

چاپ و صحافی: نیکا

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به منظور انعکاس مناسب نتایج پژوهش‌های داخلی و تجارب علمی و عملی پژوهشگران خارجی در زمینه برنامه‌ریزی و توسعه و نیز برای تدارک منابع و متون علمی مورد نیاز کارشناسان، دانشگاهیان و سایر دانشوران اقدام به انتشار کتاب می‌نماید.

از همه صاحب نظران، کارشناسان و پژوهشگران دعوت می‌شود دیدگاه‌ها، پیشنهادها و تجارب تألیفی و ترجمه‌ای خود را به منظور گسترش مناسب این فعالیت‌ها در موضوعاتی چون فرآیند برنامه‌ریزی، ارزشیابی و نظارت، شیوه‌ها و تجارب و سیاست‌های برنامه‌ریزی و توسعه، برنامه‌ریزی بخشی و منطقه‌ای، برنامه‌ریزی بلندمدت (آینده پژوهی)، بودجه‌ریزی و نیز پژوهش‌های کاربردی و موردی در مسائل اقتصادی و اجتماعی ایران، در اختیار این مرکز قرار دهند. گفتنی است آثار منتشر شده لزوماً دربرگیرنده دیدگاه‌های سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نیست و صرفاً برای کمک به تجربه اندوزی و دانش پژوهشی کارشناسان و دانشوران، انتشار یافته است.

مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات

مرکز مدارک علمی، حوزه و انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از افراد ذیل به خاطر تلاش و کوششی که در آماده‌سازی، چاپ و توزیع کتاب "چالش‌ها و فرصت‌های اشتغال در منطقه خاورمیانه و شمال افریقا" به کار بسته‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند:

گروه چاپ

گروه آماده‌سازی

• مجتبی امیرحسینی مسئول و کارشناس فنی امور چاپ	• ویرایش فنی و کنترل نهایی	• علی کفاشیان
• منصور حسینی مکارم کارشناس فنی امور چاپ	• ویراستاری	• فرامرز جاج منوچهری و فاطمه سراییان (انتشارات شرکت زیران)
• اعظم صفائی فراهانی مسئول پیگیری	• نظارت بر صفحه‌آرایی طراحی جلد	• مرضیه پورشه • شهرام عظیمی

گروه توزیع

- کتابون شهفر
- مهراناز صفائی
- رضا معصومی
- مسئول گروه توزیع
- مسئول بخش
- مسئول بخش

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲۷.....	پیش‌گفتار مترجمان
۳۱.....	پیش‌گفتار
۳۳.....	خلاصه گزارش: ایجاد ۱۰۰ میلیون شغل برای نیروی کار سریعاً در حال رشد
۵۷.....	فصل اول. مقدمه
۵۷.....	- تحولات بازار کار در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم
۵۸.....	- محدوده و روش‌شناسی کتاب
۶۰.....	- ساختار و سازماندهی کتاب
۶۲.....	- مقایسه یافته‌ها
۶۳.....	فصل دوم. تکامل روابط دولت و نیروی کار در منطقه MENA
۶۳.....	- میراث قرارداد اجتماعی
۶۵.....	- تعریف قرارداد اجتماعی
۶۶.....	ویژگی‌های قرارداد اجتماعی
۶۷.....	زمینه‌های شکل‌گیری قرارداد اجتماعی
۶۹.....	عوامل بیرونی مؤثر بر شکل‌گیری قرارداد اجتماعی
۷۰.....	عوامل درونی مؤثر بر شکل‌گیری قرارداد اجتماعی
۷۰.....	ظهور سیاست توده‌ها

عنوان

صفحه

سیاست توده‌ها و حرکت‌های ملی‌گرایانه.....	۷۲
عرصهٔ سیاسی متغیر.....	۷۳
تدوین قرارداد اجتماعی.....	۷۴
- قرارداد اجتماعی و بازار کار.....	۷۶
نظارت و دخالت گسترده دولت.....	۷۷
افزایش رشد در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰.....	۸۱
نقش نفت در تداوم قرارداد اجتماعی.....	۸۲
نقش قرارداد اجتماعی در شناسایی عدم کارایی‌ها.....	۸۳
فشار بر قرارداد اجتماعی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰.....	۸۵
سقوط قیمت نفت و بروز بحران اقتصادی.....	۸۵
واکنش دولت‌ها به مشکلات اقتصادی.....	۸۶
افزایش آسیب‌پذیری در مقابل تکانه‌های بیرونی.....	۸۹
چالش‌های تعدیل قرارداد اجتماعی.....	۹۰
افزایش هزینه‌های ترجیحات بازتوزیعی.....	۹۰
فصل سوم. تحولات جمعیتی، رشد نیروی کار و اشتغال.....	
گذار جمعیتی در منطقه MENA.....	۹۴
- کاهش سریع نرخ‌های مرگ و میر.....	۹۵
کاهش بطنی در نرخ‌های زاد و ولد.....	۹۶
تفاوت‌های قابل ملاحظه درون منطقه‌ای.....	۹۷
ضرورت درک عوامل مؤثر بر زاد و ولد.....	۹۹
تبعیت منطقه MENA از الگوهای جهانی.....	۹۹

صفحه

عنوان

- تغییر در جهت‌گیری سیاست‌های دولت..... ۱۰۰
- تغییر سریع در ساختار سنی جمعیت..... ۱۰۱
- تبدیل فشارهای جمعیتی به موهبت جمعیتی..... ۱۰۶
- اثر تأخیر در گذار جمعیتی بر رشد نیروی کار..... ۱۰۸
- گذار جمعیتی به عنوان عامل محرک رشد نیروی کار..... ۱۰۹
- افزایش نرخ‌های مشارکت نیروی کار..... ۱۰۹
- تأثیر مهاجرت بر افزایش نیروی کار در کشورهای صادرکننده نفت..... ۱۱۰
- نقش الگوهای گذار جمعیتی در تعیین وضعیت کشورها..... ۱۱۳
- نقش مهاجرت جمعیت روستایی در گسترش شهرنشینی..... ۱۱۵
- افزایش سهم جوانان در بازار کار..... ۱۱۶
- تغییر در ترکیب جنسی نیروی کار..... ۱۱۸
- افزایش در نیروی کار تحصیل کرده..... ۱۲۰
- کاهش شکاف جنسیتی بر اساس استانداردهای بین‌المللی..... ۱۲۲
- اهمیت آموزش برای مشارکت زنان در نیروی کار..... ۱۲۴
- تحولات بازار کار در دهه ۱۹۹۰..... ۱۲۷
- ظهور بیکاری بالا..... ۱۲۷
- کاهش یا ثبات دستمزدهای واقعی..... ۱۲۹
- عوامل مؤثر بر عملکرد منفی بازار کار..... ۱۳۱
- ارتباط بین اشتغال و تولید..... ۱۳۳
- لزوم بررسی دقیق‌تر عملکرد رشد در منطقه MENA..... ۱۳۵
- عملکرد استثنایی منطقه MENA قبل از دهه ۱۹۸۰..... ۱۳۶
- سقوط قیمت نفت به مثابه نشانه بروز بحران اقتصادی..... ۱۳۷

عنوان

صفحه

برنامه‌های تثبیت و اصلاحات سیاستی.....	۱۳۹
عمیق‌تر شدن بحران انباشت سرمایه	۱۴۰
سرمایه‌گذاری بخش عمومی به عنوان راه‌حلی نه چندان مناسب	۱۴۱
واکنش اندک سرمایه‌گذاری خصوصی	۱۴۱
رابطه بی‌ثباتی خارجی با سرمایه‌گذاری خصوصی.....	۱۴۳
تأثیر مستقیم ناامنی پر بازار کار	۱۴۵
- ضرورت درک کامل تحولات بازار کار	۱۴۸
فصل چهارم. ساختار اشتغال و درآمد در دهه ۱۹۹۰.....	۱۴۹
- ساختار اشتغال	۱۵۰
بیکاری بالا در میان جوانان و زنان	۱۵۰
ارتباط بیکاری و آموزش.....	۱۵۳
- اشتغال بخش عمومی در دهه ۱۹۹۰	۱۵۶
تحولات اشتغال در بخش عمومی	۱۵۸
تلاش برای کوچک کردن اندازه دولت	۱۶۲
وضعیت اشتغال زنان در بخش عمومی.....	۱۶۲
تأثیر آموزش در تقویت نقش بخش عمومی	۱۶۴
- ساختار بازار کار	۱۶۵
کاهش سهم بخش کشاورزی و ثابت بودن سهم بخش صنعت	۱۶۵
خدمات به عنوان پویاترین بخش	۱۶۹
وجود الگوی مختلط در اشتغال‌زایی	۱۷۰
- رشد اشتغال در بخش غیررسمی در دهه ۱۹۹۰.....	۱۷۲

صفحه

عنوان

- ۱۷۲ ..... چالش اندازه‌گیری بخش غیررسمی
- ۱۷۴ ..... بخش غیررسمی پویا یا گسترش بخش غیررسمی؟
- ۱۷۴ ..... گسترش اشتغال غیررسمی برای همه
- ۱۷۸ - برابری جنسیتی در دسترسی به بازار کار
- ۱۸۲ - دستمزدهای واقعی و تعیین دستمزد
- ۱۸۳ ..... انعطاف‌پذیری در دستمزدهای واقعی
- ۱۸۴ ..... بازده بالاتر آموزش در بخش عمومی
- ۱۸۵ ..... کاهش تفاوت دستمزدها بین بخش عمومی و خصوصی
- ۱۸۷ ..... اندازه‌گیری شکاف جنسی دستمزدها
- ۱۹۱ - کاهش نابرابری درآمد
- ۱۹۱ ..... اهمیت رشد و توزیع مجدد برای منافع رفاهی
- ۱۹۲ ..... گستردگی نابرابری دستمزدها در سایر مناطق
- ۱۹۳ ..... نرخ‌های پایین فقر در منطقه MENA
- ۱۹۶ ..... عدم ارتباط بین فقر و اشتغال
- ۱۹۸ - درس‌های مهم
- ۲۰۱ ..... فصل پنجم. اصلاحات بازار کار: فرصت‌ها و محدودیت‌ها
- ۲۰۲ - اصلاحات بازار کار در بستری پویا
- ۲۰۳ - منطقی کردن نقش بخش عمومی
- ۲۰۶ ..... دستمزدهای بالا و بهره‌وری پایین در بخش عمومی
- ۲۰۶ ..... ضرورت اصلاحات در بخش عمومی برای کاهش بیکاری
- ۲۰۶ ..... دستمزدها و مزایای شغلی به عنوان عوامل اصلی اولویت اشتغال در بخش عمومی

عنوان

صفحه

- گسترده‌گی و انعطاف‌پذیری در گزینه‌های سیاستی ۲۰۸
- اثرات منطقی کردن اندازه بخش عمومی ۲۱۳
- نگاهی به نهادهای بازار کار در بخش خصوصی ۲۱۶
- حمایت‌های اجتماعی همراه با انعطاف‌پذیری ۲۱۸
- اثرات قدرتمند پویای مقررات بازار کار ۲۲۱
- روش‌های استخدام و اخراج تأثیرگذار بر اشتغال ۲۲۳
- پیشرفت‌های ناقص در اصلاحات بازار کار ۲۲۷
- هزینه‌های بالای غیرمستقیم نیروی کار ۲۲۷
- تعیین کمی اثر اصلاحات بازار کار ۲۳۱
- اقتصاد سیاسی اصلاحات بازار کار ۲۳۱
- اثر کل اصلاحات: مثبت، ولی نه چندان قابل توجه ۲۳۵
- استفاده از سیاست‌های فعال بازار کار در کشورهای منطقه MENA ۲۳۶
- سیر صعودی به‌کارگیری سیاست‌های فعال بازار کار ۲۳۸
- استفاده گسترده از برنامه‌های اشتغال‌زایی دولتی ۲۳۸
- افزایش تأمین مالی خرد و پرداخت وام بیکاری ۲۳۹
- برنامه‌های آموزش و بازآموزی برای بیکاران ۲۴۲
- شواهد موجود از محدودیت‌های سیاست‌های فعال بازار کار ۲۴۳
- بررسی وضعیت خاص کشورهای واردکننده نیروی کار ۲۴۴
- منافع آنی سیاست‌های بومی‌سازی نیروی کار ۲۴۵
- مشخص نبودن اثر بخشی سیاست‌ها ۲۴۹
- یارانه‌های بالقوه کارآمد ولی پرهزینه ۲۵۰
- ملاحظات مشابه در مورد سیاست‌های فعال بازار کار ۲۵۲

عنوان	صفحه
- درس‌های مهم.....	۲۵۲
- ضمیمه فصل.....	۲۵۵
فصل ششم، بنیان‌های رشد و اشتغال‌زایی در آینده.....	۲۶۱
- محرک‌های سنتی رشد اشتغال.....	۲۶۱
کم‌رنگ شدن نقش بخش عمومی در ایجاد اشتغال.....	۲۶۲
نقش محدود مهاجرت‌های منطقه‌ای در آینده.....	۲۶۳
محدود شدن مهاجرت قانونی به اروپا.....	۲۶۴
- نیاز کشورهای منطقه MENA به محرک‌های نوین ایجاد اشتغال.....	۲۶۶
پی‌ریزی سیاست‌های جدید توسعه.....	۲۶۸
تقویت مجدد بخش خصوصی.....	۲۶۹
ضرورت هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی.....	۲۷۳
بهبود مدیریت منابع نفتی.....	۲۷۶
ضرورت حکمرانی بهتر برای طی دوره گذار.....	۲۷۷
- راهی به سوی کامل کردن تحول.....	۲۸۰
شرایط اولیه و گروه‌بندی کشورها.....	۲۸۰
گذار در کشورهای دارای منابع اندک.....	۲۸۲
گذار در کشورهای دارای نیروی انسانی فراوان و منابع غنی.....	۲۸۵
گذار در کشورهای دارای منابع غنی و نیروی انسانی محدود.....	۲۸۷
ترتیب اصلاحات و هزینه‌های تعدیل.....	۲۸۸
تقویت جنبه‌های حکمرانی در دوره گذار.....	۲۹۳
- نقش سرمایه انسانی در گذار.....	۲۹۵

عنوان

صفحه

- استمرار و گسترش دسترسی به آموزش ۲۹۶
- تلاش برای تداوم موفقیت‌های گذشته ۲۹۷
- بهبود کیفیت آموزش و شناسایی عدم تطابق مهارت‌ها ۲۹۹
- مقابله با چالش‌های پیش‌رو ۳۰۴
- فصل هفتم. به سوی یک قرارداد اجتماعی جدید ۳۰۵
- ضرورت نگاهی نو به بازار کار منطقه MENA ۳۰۵
- ضرورت تدوین قرارداد اجتماعی جدید برای موفقیت اصلاحات ۳۰۸
- شناخت کامل نسبت به آنچه که باید انجام شود ۳۱۲
- اصلاحات بسیار محدود و کند بوده است ۳۱۳
- ضرورت حذف موانع اصلاحات ۳۱۴
- محدودیت‌های بودجه‌ای ضعیف و چالش‌های سیاسی به مثابه مانعی برای اصلاحات ۳۱۵
- تفکیک اصلاحات سیاسی و اقتصادی توسط دولت‌ها ۳۱۸
- ضرورت برقراری ارتباط میان اصلاحات اقتصادی و سیاسی ۳۱۹
- اهمیت حمایت شرکای خارجی از اصلاحات ۳۲۴
- مسئولیت اصلی برعهده کشورهای MENA است ۳۲۵
- ضمیمه آماری ۳۲۷
- منابع ۳۳۹

فهرست پیرایندها

صفحه	عنوان
۷۹.....	۱-۲. تضمین‌های شغلی در مصر .....
۸۲.....	۲-۲. اثر نفت بر بازار کار در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس .....
۱۰۳.....	۱-۳. اندازه‌گیری عوامل تعیین‌کننده زاد و ولد .....
۱۰۵.....	۲-۳. برنامه‌ریزی خانواده در جمهوری اسلامی ایران .....
۱۱۱.....	۳-۳. تکامل نیروی کار در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس .....
۱۴۴.....	۴-۳. بی‌ثباتی و عملکرد اقتصادی در منطقه MENA .....
۱۴۶.....	۵-۳. بستن مرزها و بیکاری در نوار غزه و کرانه باختری .....
۱۵۵.....	۱-۴. تصویر اشتغال در مراکش و جمهوری عربی مصر .....
۱۵۸.....	۲-۴. شرایط ویژه کشورهای صادرکننده نفت .....
۲۱۲.....	۱-۵. بیمه بیکاری در الجزایر .....
۲۲۰.....	۲-۵. اثرات حداقل دستمزد در مراکش .....
۲۲۴.....	۳-۵. اصلاحات قانون کار در جمهوری عربی مصر .....
۲۲۶.....	۴-۵. اصلاحات قانون کار در مراکش و تونس .....
۲۴۰.....	۵-۵. توسعه مبتنی بر مشارکت اجتماعی و تأمین مالی خرد برای فقرا در جمهوری یمن .....
۲۴۶.....	۶-۵. برنامه‌های بومی‌سازی بازار کار در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس .....

عنوان

صفحه

- ۷-۵. پرداخت یارانه به اشتغال خصوصی: اثرات تعادل عمومی ۲۵۱
- ۱-۶. آیا مهاجرت جایگزینی برای تجارت است؟ ۲۶۷
- ۲-۶. ویژگی‌های محیط سرمایه‌گذاری در الجزایر، جمهوری عربی مصر، جمهوری یمن، و کشورهای حوزه خلیج فارس ۲۷۲
- ۳-۶. اثرات متقابل و بین‌بازاری سیاست‌های تولید و بازار کار ۲۹۰
- ۴-۶. اثر جهانی شدن بر بازار کار ۲۹۱
- ۵-۶. اثر تغییر فناوری بر بازار کار ۲۹۵
- ۱-۷. عناصر تشکیل‌دهنده قرارداد اجتماعی جدید: درس‌هایی از تجربه بانک جهانی ۳۰۹
- ۲-۷. مسیر اصلاحات بازار کار در منطقه MENA ۳۱۰
- ۳-۷. شالوده‌های اقتصادی آزادسازی سیاسی ۳۲۰

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
۱-۲. نابرابری توزیع درآمد و زمین در مصر، ۱۹۴۵-۱۹۰۰.....	۶۸
۲-۲. تعداد اعضای اتحادیه‌های کارگری در مصر، ۱۹۵۰-۱۹۶۰.....	۷۲
۲-۳. نسبت اشتغال دولتی به کل جمعیت.....	۷۸
۲-۴. متوسط تغییر سالانه در تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه، به تفکیک منطقه.....	۸۱
۲-۵. متوسط تعداد سال‌های تحصیل به تفکیک منطقه.....	۸۴
۲-۶. قیمت واقعی نفت، ۱۹۷۶-۲۰۰۳.....	۸۶
۲-۷. تثبیت اقتصادی در دهه ۱۹۹۰، به تفکیک منطقه.....	۸۷
۲-۸. اصلاحات ساختاری در دهه ۱۹۹۰، به تفکیک منطقه.....	۸۸
۲-۹. مقایسه بین‌المللی نرخ‌های بیکاری در سال ۲۰۰۲.....	۹۱
۳-۱. روندهای جمعیت و پیش‌بینی آن در منطقه MENA، ۱۹۵۰-۲۰۲۵.....	۹۴
۳-۲. نرخ‌های مرگ و میر نوزادان در مناطق در حال توسعه، ۱۹۵۵-۲۰۲۵.....	۹۶
۳-۳. نرخ‌های زاد و ولد در مناطق در حال توسعه، ۱۹۵۵-۲۰۲۵.....	۹۷
۳-۴. نرخ‌های زاد و ولد در منطقه MENA (کشورهای منتخب)، ۱۹۷۰ و ۲۰۰۰.....	۹۸
۳-۵. نسبت‌های وابستگی واقعی و پیش‌بینی شده در مناطق در حال توسعه، ۱۹۵۰-۲۰۲۵.....	۱۰۲
۳-۶. نسبت‌های وابستگی در منطقه MENA (کشورهای منتخب)، ۱۹۸۰-۲۰۰۰.....	۱۰۲
۳-۷. رشد تولید ناخالص داخلی سرانه و موهبت جمعیتی، ۱۹۶۵-۱۹۹۰.....	۱۰۷
۳-۸. رشد واقعی و پیش‌بینی شده نیروی کار در مناطق در حال توسعه، ۱۹۷۰-۲۰۱۰.....	۱۰۸

عنوان

صفحه

- ۹-۳. تحولات عرضه نیروی کار در کشورهای منطقه MENA، دهه ۱۹۵۰ تا دهه ۲۰۱۰ ..... ۱۱۰
- ۱۰-۳. متوسط رشد سالانه واقعی و پیش‌بینی شده نیروی کار در کشورهای منطقه MENA، ۱۹۷۰-۲۰۱۰ ..... ۱۱۴
- ۱۱-۳. مقادیر واقعی و پیش‌بینی شده سهم جوانان (جمعیت ۱۵-۲۹ سال) در جمعیت و نیروی کار منطقه MENA، ۱۹۵۰-۲۰۱۰ ..... ۱۱۷
- ۱۲-۳. مقادیر واقعی و پیش‌بینی شده رشد جمعیت جوان (۱۵-۲۹ سال) در منطقه MENA، ۱۹۵۰-۲۰۱۰ ..... ۱۱۸
- ۱۳-۳. عرضه نیروی کار زنان در منطقه MENA، دهه ۱۹۵۰ تا دهه ۲۰۱۰ ..... ۱۱۹
- ۱۴-۳. نرخ‌های مشارکت نیروی کار زنان در منطقه MENA، ۱۹۷۰ و ۲۰۰۰ ..... ۱۲۰
- ۱۵-۳. تعداد سال‌های تحصیل در مصر و مراکش برحسب سال تولد، ۱۹۲۶-۱۹۷۶ ..... ۱۲۲
- ۱۶-۳. آموزش زنان در مناطق در حال توسعه، ۱۹۶۰-۲۰۰۰ ..... ۱۲۳
- ۱۷-۳. مشارکت نیروی کار زنان در مصر، برحسب سطح تحصیلات، سال ۱۹۹۸ ..... ۱۲۴
- ۱۸-۳. مشارکت نیروی کار زنان در مراکش، برحسب سطح تحصیلات، سال ۱۹۹۹ ..... ۱۲۵
- ۱۹-۳. مشارکت نیروی کار مردان در مصر، برحسب سطح تحصیلات، سال ۱۹۹۸ ..... ۱۲۶
- ۲۰-۳. مشارکت نیروی کار مردان در مراکش، برحسب سطح تحصیلات، سال ۱۹۹۹ ..... ۱۲۶
- ۲۱-۳. رشد نیروی کار در مقابل رشد اشتغال در دهه ۱۹۹۰ ..... ۱۲۸
- ۲۲-۳. نرخ بیکاری در منطقه MENA ۱۲۹
- ۲۳-۳. متوسط رشد سالانه تولید سرانه نیروی کار در کشورهای منطقه MENA، دهه ۱۹۹۰ ... ۱۳۰
- ۲۴-۳. متوسط رشد سالانه تولید ناخالص داخلی سرانه به نسبت نیروی کار، به تفکیک منطقه، دهه ۱۹۹۰ ..... ۱۳۱
- ۲۵-۳. بیکاری جوانان و سهم جمعیت جوان در کل جمعیت، دهه ۱۹۹۰ ..... ۱۳۲

عنوان

صفحه

- ۲۶-۳. نرخ‌های بیکاری جوانان و بزرگسالان، دهه ۱۹۹۰..... ۱۳۲
- ۲۷-۳. تغییر در بیکاری و تولید، ۱۹۸۰-۱۹۹۹..... ۱۳۳
- ۲۸-۳. سهم سرمایه‌گذاری خصوصی و عمومی در تولید ناخالص داخلی در منطقه MENA، ۱۹۸۰-۲۰۰۰..... ۱۴۳
- ۱-۴. سهم بیکاری جوانان در کل اشتغال در کشورهای منطقه MENA..... ۱۵۱
- ۲-۴. بیکاران تازه وارد به بازار کار در کشورهای منطقه MENA..... ۱۵۱
- ۳-۴. نرخ‌های بیکاری در کشورهای منطقه MENA، به تفکیک جنس..... ۱۵۲
- ۴-۴. توزیع بیکاران، برحسب سطح تحصیلات..... ۱۵۴
- ۵-۴. اندازه دولت در مناطق مختلف جهان در دهه ۱۹۹۰..... ۱۵۷
- ۶-۴. سهم اشتغال بخش عمومی در کل اشتغال در کشورهای منطقه MENA..... ۱۶۱
- ۷-۴. سهم بخش عمومی در رشد اشتغال کل در کشورهای منطقه MENA..... ۱۶۱
- ۸-۴. سهم اشتغال زنان در بخش عمومی در کل اشتغال زنان در کشورهای منطقه MENA..... ۱۶۴
- ۹-۴. سهم اشتغال بخش غیررسمی در اشتغال غیرکشاورزی، ۱۹۹۴-۲۰۰۰..... ۱۷۳
- ۱۰-۴. احتمال اشتغال غیررسمی در مصر، به تفکیک جنس، سال‌های ۱۹۹۰ و ۱۹۹۸..... ۱۷۶
- ۱۱-۴. احتمال اشتغال غیررسمی در مصر، به تفکیک سطح تحصیلات، سال‌های ۱۹۹۰ و ۱۹۹۸..... ۱۷۶
- ۱۲-۴. سهم نیروی کار تازه وارد به اشتغال رسمی و غیررسمی در مصر، ۱۹۶۹-۱۹۹۸..... ۱۷۷
- ۱۳-۴. دستمزدهای واقعی ساعتی در بخش صنعت در منطقه MENA، سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۹۸..... ۱۸۳
- ۱۴-۴. تفاوت در دستمزدها برحسب جنس به صورت خام و اصلاح شده در مصر، به تفکیک بخش مالکیت، سال‌های ۱۹۸۸ و ۱۹۹۸..... ۱۹۰

عنوان

صفحه

- ۱۵-۴. معیار سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO) برای اندازه‌گیری
 نابرابری دستمزدها، به تفکیک منطقه، ۱۹۶۵-۱۹۹۷ ..... ۱۹۳
- ۱۶-۴. توزیع دستمزد و اشتغال بخش عمومی در مصر و مراکش،
 به تفکیک گروه‌های پنج‌گانه ۱۹۵
- ۱-۵. رشد تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه و موهبت جمعیتی، برحسب
 چسبندگی بازار کار ۲۰۲
- ۲-۵. سهم میانگین هزینه‌های دستمزد در بخش دولتی در تولید ناخالص داخلی
 (GDP) در کشورهای منطقه MENA ۲۰۴
- ۳-۵. سهم هزینه‌های دستمزد دولت مرکزی در تولید ناخالص داخلی (GDP)،
 به تفکیک منطقه ۲۰۵
- ۴-۵. هزینه‌های دستمزد بخش عمومی در کشورهای عضو شورای همکاری
 خلیج فارس، اواخر دهه ۱۹۹۰ ..... ۲۰۵
- ۵-۵. دستمزدها در بخش عمومی در مقابل دستمزدهای بخش خصوصی،
 به تفکیک منطقه، در اواخر دهه ۱۹۹۰ ..... ۲۰۷
- ۶-۵. تنظیم بازار کار در مناطق در حال توسعه ۲۱۶
- ۷-۵. تنظیم بازار کار در کشورهای منطقه MENA ۲۱۷
- ۸-۵. تنظیم بازار کار و اقتصاد غیررسمی ۲۱۸
- ۹-۵. مقررات اشتغال و رابطه آن با بیکاری ۲۱۹
- ۱۰-۵. رشد نیروی کار و بیکاری در آسیا و آمریکای لاتین و حوزه کارائیب ۲۲۲
- ۱۱-۵. سهم اشتغال موقت در مراکش، برحسب اندازه بنگاه‌ها ۲۲۳
- ۱۲-۵. سهم اشتغال موقت در مراکش، به تفکیک بخش ۲۲۴

عنوان

صفحه

- ۱۳-۵. شبیه‌سازی نتایج حاصل از کاهش در مالیات‌های پرداختی..... ۲۳۰
- ۱۴-۵. سهم کارگران عضو اتحادیه‌های کارگری در الجزایر، به تفکیک مالکیت بنگاه..... ۲۳۲
- ۱۵-۵. سهم کارگران عضو اتحادیه‌های کارگری در الجزایر، به تفکیک اندازه‌بنگاه..... ۲۳۳
- ۱۶-۵. شبیه‌سازی اثرات کاهش در قدرت چانه‌زنی اتحادیه‌های کارگری..... ۲۳۴
- ۱۷-۵. جایگزینی کارگران بومی با نیروی کار مهاجر در کشورهای عضو
شورای همکاری خلیج فارس، ۱۹۹۰-۲۰۰۰..... ۲۴۹
- ۱-۶. بیکاری جاری و پیش‌بینی شده در منطقه MENA، با فرض تداوم روندهای گذشته..... ۲۶۲
- ۲-۶. افزایش خالص جمعیت در اتحادیه اروپایی و شمال آفریقا، ۲۰۰۰-۲۰۱۰..... ۲۶۵
- ۳-۶. سهم بخش خصوصی در تولید ناخالص داخلی (GDP) در کشورهای منطقه MENA..... ۲۷۰
- ۴-۶. هزینه‌های ورود بنگاه‌های جدید به یک فعالیت اقتصادی..... ۲۷۱
- ۵-۶. دوره اجرای قراردادهای، به تفکیک منطقه..... ۲۷۳
- ۶-۶. روندهای همگرایی تجاری (صادرات به علاوه واردات به صورت درصدی از
تولید ناخالص داخلی)..... ۲۷۴
- ۷-۶. سهم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) وارد شده به کشورهای منطقه MENA..... ۲۷۵
- ۸-۶. صادرات سرانه نفت کشورهای منطقه MENA، ۱۹۸۰-۲۰۰۰..... ۲۷۷
- ۹-۶. رابطه حکمرانی و تولید ناخالص داخلی (GDP) سرانه در منطقه MENA
و سایر نقاط جهان..... ۲۷۹
- ۱۰-۶. روند تغییرات اشتغال و تجارت در مراکش، ۱۹۸۰-۱۹۹۹..... ۲۸۹
- ۱۱-۶. برنامه‌ای برای تقویت حکمرانی..... ۲۹۴
- ۱۲-۶. نرخ‌های ثبت‌نام در مدارس در کشورهای منطقه MENA، سال‌های متأخر..... ۲۹۷
- ۱۳-۶. هرم آموزشی..... ۲۹۹
- ۱۴-۶. توزیع نیروی کار در تونس، برحسب میزان تحصیلات، سال ۲۰۰۱..... ۳۰۰

عنوان

صفحه

- ۱۵-۶. توزیع نیروی کار در مصر، برحسب میزان تحصیلات، سال ۱۹۹۸ ..... ۳۰۱
- ۱-۷. صادرات نفت در دهه ۱۹۹۰ ..... ۳۱۶
- ۲-۷. سهم خالص درآمدهای ارسالی کارگران از خارج در تولید ناخالص داخلی ۳۱۶
- ۳-۷. سهم طبقه متوسط ۳۲۴

www.ketab.ir

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۷۲.....	۱-۲. عضویت در اتحادیه‌های کارگری در کشورهای منتخب منطقه MENA، قبل از سال ۱۹۶۰.....
۷۵.....	۲-۲. رابطه تنگاتنگ حق کار کردن و مسئولیت دولت: گزینه‌هایی از قوانین اساسی کشورهای منطقه MENA.....
۱۰۳.....	۱-۳. سیاست‌های دولت در مورد زاد و ولد و روش‌های نوین جلوگیری از بارداری، سال ۲۰۰۰.....
۱۱۶.....	۲-۳. جمعیت روستایی و شهری در کشورهای برگزیده منطقه MENA.....
۱۲۱.....	۳-۳. متوسط سال‌های تحصیل در کشورها و مناطق در حال توسعه (افراد ۱۵ سال و بیشتر)، دوره ۱۹۶۰-۱۹۹۹.....
۱۳۵.....	۴-۳. رشد تولید، سرمایه، و بهره‌وری کل عوامل (TFP) در مناطق مختلف (درصد به ازای هر کارگر).....
۱۳۸.....	۵-۳. رشد تولید، سرمایه، و بهره‌وری کل عوامل (TFP) در منطقه MENA، دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰.....
۱۴۰.....	۶-۳. رشد تولید، سرمایه، و بهره‌وری کل عوامل (TFP) در منطقه MENA بین دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰.....

عنوان

صفحه

- ۱-۴. نرخ‌های بیکاری در کشورهای منطقه MENA، برحسب جنس و سطح تحصیلات (درصد) ۱۵۴
- ۲-۴. ساختار اشتغال و تولید. در کشورهای منطقه MENA ۱۶۷
- ۳-۴. رشد اشتغال در مصر، مراکش و تونس ۱۷۱
- ۴-۴. تجزیه تغییرات سهم زنان در اشتغال دستمزدی غیردولتی در مصر، دوره ۱۹۸۸-۱۹۹۸ ..... ۱۸۱
- ۵-۴. تجزیه تغییرات سهم زنان در دستمزدی غیردولتی در مراکش، دوره ۱۹۹۱-۱۹۹۹ ..... ۱۸۲
- ۶-۴. نرخ بازده آموزش در کشورهای منطقه MENA، به تفکیک جنس و بخش ۱۸۶
- ۷-۴. تجزیه تفاوت جنسی دستمزدها در کشورهای منتخب منطقه MENA ۱۹۱
- ۸-۴. ضریب جینی و سهم اقرا در درآمد، به تفکیک منطقه ۱۹۵
- ۹-۴. فقر در مناطق در حال توسعه، ۱۹۹۰-۱۹۹۹ ..... ۱۹۶
- ۱۰-۴. درصد بزرگسالان (۱۵-۶۴ سال) شاغل در وضعیت‌های شغلی مختلف که در ۲۰ درصد پایین توزیع درآمد قرار دارند ۱۹۸
- ۱-۵. مقررات کاهش نیروی کار در کشورهای منطقه MENA ۲۱۱
- ۲-۵. اثر تغییر در اشتغال و دستمزدهای بخش دولتی - تجربه سیاست‌گذاری؛ کاهش ۵ درصدی ۲۱۵
- ۳-۵. خلاصه اثرات مقررات حمایت از اشتغال ۲۲۲
- ۴-۵. شاخص‌های مالی صندوق‌های بازنشستگی در کشورهای منطقه MENA ۲۲۸
- ۵-۵. انطباق برنامه‌های فعال بازار کار با اهداف آن ۲۳۷
- ۶-۵. ایجاد شغل در نتیجه برنامه‌های ایجاد اشتغال دولتی ۲۳۹

عنوان

صفحه

کشورهای منطقه MENA، سال ۱۹۹۹.....	۲۴۱
۷-۵. برنامه‌های تأمین مالی خرد و برنامه‌های پرداخت وام بیکاری در	
۱-۶. توزیع نیروی کار در کویت، به تفکیک ملیت عربی و آسیایی.....	۲۴۴
۲-۶. گروه‌بندی کشورهای منطقه MENA براساس میزان برخورداری از منابع.....	۲۸۱
۳-۶. روش‌های ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان در فرانسه و کشورهای MENA.....	۳۰۲
ض ۱. نرخ مشارکت کل نیروی کار، ۱۵-۶۴ سال.....	۳۲۹
ض ۲. نرخ مشارکت نیروی کار مردان، ۱۵-۶۴ سال.....	۳۳۰
ض ۳. نرخ مشارکت نیروی کار زنان، ۱۵-۶۴ سال.....	۳۳۱
ض ۴. کل نیروی کار.....	۳۳۲
ض ۵. نیروی کار مردان.....	۳۳۳
ض ۶. نیروی کار زنان.....	۳۳۴
ض ۷. رشد کل نیروی کار.....	۳۳۵
ض ۸. رشد نیروی کار مردان.....	۳۳۶
ض ۹. رشد نیروی کار زنان.....	۳۳۷

پیش‌گفتار مترجمان

خاورمیانه و شمال آفریقا^۱ (MENA) که از این پس در این کتاب به اختصار «منطقه» یا «منطقه MENA» از آن یاد می‌شود، از جمله مناطق دارای سریع‌ترین نرخ‌های رشد عرضه نیروی کار در جهان است و بر اساس برآوردهای انجام شده، نرخ بیکاری در کشورهای این منطقه به طور متوسط ۱۵ درصد است. تقاضای پایین نیروی کار نقش اصلی را در سرعت اندک ایجاد اشتغال، و در نتیجه بیکاری بالا، ایفا کرده است. در ایران نیز، وجود چالش‌هایی چون بالا بودن عرضه نیروی کار و فرصت‌های شغلی اندک، ساختار جوان جمعیت، بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی، عدم تعادل در عرضه و تقاضای نیروهای تحصیل کرده، بالا بودن هزینه‌های مبادله در بازار کار، پایین بودن نرخ مشارکت زنان در بازار کار، و در نهایت اشتغال ناقص و بیکاری پنهان، توجه به اصلاحات ساختاری در اقتصاد به طور عام، و بازار کار به طور خاص، را بیش از پیش ضروری ساخته است.

کتاب «چالش‌ها و فرصت‌های اشتغال در خاورمیانه و شمال آفریقا» - به سوی یک قرارداد اجتماعی جدید» که ترجمه آن پیش روی خوانندگان گرامی قرار دارد، تحولات بازار کار و ضرورت ایجاد فرصت‌های شغلی مکفی و مناسب برای جمعیت به سرعت در حال رشد خاورمیانه و شمال آفریقا را از زاویه‌ای متفاوت، یعنی قرارداد اجتماعی (Social Contract) حاکم بر بازار کار، مورد بررسی قرار داده است. قرارداد اجتماعی، طبق تعریف، به توافق‌های صورت گرفته میان اعضای یک جامعه و یا میان دولت و افراد جامعه در خصوص تعیین حقوق و وظایف هر کدام اشاره دارد. در جوامع اروپایی مدرن، اصطلاح قرارداد اجتماعی عموماً اشاره به توافق‌هایی جمعی دارد که شرایط اشتغال و دستمزدها را تعیین، و اجرای آن را از طریق چانه‌زنی جمعی میان نمایندگان دولت، نیروی کار و صاحبان سرمایه، فراهم می‌کند. مفهوم قرارداد اجتماعی در کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا تا حدی با نوع اروپایی آن متفاوت است. در این

منطقه، قرارداد اجتماعی صرفاً به صورت چانه‌زنی میان بازیگران بازار کار تعریف نشده است، بلکه دارای ویژگی‌های متفاوتی چون: مرجعی برای توزیع مجدد درآمد و برابری، ابزار برای تسلط دولت بر بازار کار، تکیه بر برنامه‌ریزی دولتی در تعیین اولویت‌های اقتصادی، نقش دولت در فراهم کردن رفاه و خدمات اجتماعی، و به طور کلی، هنجارها و انتظارات مشترک برای کل سازمان سیاسی جامعه، است. این ویژگی‌ها منجر به ظهور یک قرارداد اجتماعی مداخله‌گرایانه (Interventionist) و بازتوزیعی (Redistributive) و نیز ساختارهای صنفی متمرکز، سلسله‌مراتبی و به شدت کنترل شده است. اجرای قرارداد اجتماعی با ویژگی‌های مذکور در دهه‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰ منافی را در زمینه رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی، به شکل سطوح پایین فقر، بهبود توزیع درآمدها، کاهش شدید مرگ و میر و افزایش امید به زندگی، و گسترش آموزش و افزایش سطوح باسوادی، به همراه داشت. از اواسط دهه ۱۹۸۰، ناتوانی قراردادهای اجتماعی منطقه در حفظ و تداوم منافع اقتصادی و اجتماعی ایجاد شده در دهه‌های پیش، آشکار شد و در اواخر همان دهه، افزایش فشارها به یک بحران اقتصادی عظیم تبدیل شد.

نتایج بررسی‌های انجام شده در این کتاب نشان می‌دهد که افزایش فشارهای بازار کار و عملکرد ضعیف آن در ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب، به‌ویژه برای جوانان و افراد تحصیل کرده، اعمال سیاست‌های توسعه‌ای جدید در منطقه را ضروری ساخته است. این سیاست‌ها باید سه نوع تغییر بنیادی را در اقتصاد کشورهای منطقه ایجاد کند. نخست، کاستن از نقشی که بخش عمومی به عنوان منبع اصلی اشتغال ایفا می‌کند و اعطای نقش مسلط به بخش خصوصی از طریق حذف موانع پیش روی این بخش؛ دوم، حرکت به سوی آزادسازی اقتصادی، از طریق گسترش هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی؛ و سوم، کاهش سلطه نفت و درآمدهای پرنوسان حاصل از آن در اقتصاد و ایجاد اقتصادهای متنوع‌تر و با ثبات‌تر از طریق تغییرات بنیادی در نهادهای کنترل‌کننده منابع نفتی. موفقیت سیاست‌های فوق و تضمین منافع بلندمدت آن مستلزم اصلاح قراردادهای اجتماعی در منطقه است، تا از این طریق نیروی کار در فرایند اصلاحات نقشی مثبت یابد و زمینه‌های کاهش بی‌نظمی و تضادهای اجتماعی فراهم شود.

با توجه به چالش‌های پیش روی اقتصاد ایران، به‌ویژه در بازار کار که در ابتدای این پیش‌گفتار به اجمال مورد اشاره قرار گرفت، و نیز شباهت‌هایی که با بسیاری از کشورهای منطقه

دارد، ترجمه کتاب حاضر نکات آموزنده‌ای را در اختیار برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اقتصادی، به‌ویژه دست‌اندرکاران بازار کار که مسئولیت خطیر حل معضل بیکاری و ایجاد فرصت‌های شغلی مولد و پایدار برای جمعیت جوان و عمدتاً تحصیل‌کرده کشور را برعهده دارند، قرار می‌دهد.

در پایان، بر خود لازم می‌دانیم از جناب آقای غلامرضا تاجگردون، معاون سابق امور اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور که مشوق اصلی ترجمه کتاب حاضر بودند، قدردانی نماییم. همچنین باید از سرکار خانم زهره ایمانی که زحمت تایپ بخش‌هایی از کتاب را برعهده داشتند تشکر کنیم.

همچنین مترجمان از سرکار خانم دکتر ناهید پور رستمی، مدیرکل محترم مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات به خاطر فراهم آوردن زمینه انتشار این کتاب، از آقای حبیب‌اله وفاپی بکیانی معاونت محترم انتشارات برای انجام پیگیری لازم، آقای علی کفاشیان رئیس گروه آماده‌سازی، آقای محمدرضا منصورنیا مسئول دبیرخانه شورای انتشارات، آقای مجتبی امیرحسینی مسئول گروه چاپ، سرکار خانم کنایون شهفر مسئول گروه توزیع و سایر همکاران مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات که زحمت آماده‌سازی و چاپ این کتاب را به دوش کشیده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنند.

بی‌تردید ترجمه حاضر بی‌عیب نبوده و از کاستی‌هایی برخوردار است. لذا از تمامی اساتید، صاحب‌نظران، و دانش‌پژوهان گرامی درخواست می‌شود پس از مطالعه کتاب، نظرهای اصلاحی و پیشنهادهای خود را از طریق مرکز مدارک علمی، موزه و انتشارات یا پست الکترونیکی، به مترجمان منعکس نمایند.

علی حبیبی - میرسعید نیکزاد لاریجانی

Habibi_a44@yahoo.com

Saeed.nikzad@gmail.com

پیش‌گفتار

کتاب حاضر به بحث درباره رفاه آینده خاورمیانه و شمال آفریقا (MENA) اختصاص دارد. این کتاب، به همراه کتاب‌های دیگر - درباره تجارت و سرمایه‌گذاری، حکمرانی، و جنسیت - که به منظور ارائه در گردهمایی سالانه بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول (IMF) در دویس آماده‌سازی شده‌اند، توسط بانک جهانی و با هدف ادامه مباحث و گفتگوها درباره توسعه منطقه MENA تدوین گشته است. در این کتاب‌ها مهم‌ترین چالش‌های توسعه که در ابتدای قرن بیست و یکم پیش روی کشورهای منطقه MENA قرار دارد و به آنها امکان می‌دهد تا برای دستیابی به رفاه توانمندی‌های بالقوه خود را به فعل درآورند، شناسایی شده است.

نقش بانک جهانی در منطقه MENA تنها در قالب پرداخت وام به کشورهای منطقه نیست. بانک جهانی به‌طور بنیادی درباره اندیشه‌ها، دستیابی به بهترین دانش، تخصص و تجربه و قراردادن آن در خدمت کل جهان تلاش می‌کند. همانند سایر کتاب‌های مشابه، در این کتاب نیز دانش و تحقیقات موجود و همچنین جدید با هم ترکیب شده و اولویت‌ها و جهت‌گیری‌های مربوط به دستور کار جامع و سازمان‌یافته برای اصلاحات سیاستی که با شرایط اقتصادی و اجتماعی خاص مشتریان بانک - در این مورد دولت‌ها و مردم منطقه MENA - منطبق می‌باشد، تعیین شده است. برخی از چالش‌هایی که پیش روی اقتصادها و جوامع منطقه MENA قرار دارد، از عواملی نشأت می‌گیرد که ریشه در بازار کار کشورهای منطقه دارد. تقریباً تمام کشورهای منطقه MENA از بیکاری بالا که عمدتاً جوانان، افراد تحصیل کرده، و زنان را شامل می‌شود، رنج می‌برند. کتاب همچنین به تشریح ریشه‌های عملکرد ضعیف بازار کار در این منطقه در دهه ۱۹۹۰، به عنوان نتیجه فرایند بلندمدتی که از طریق آن اقتصادهای سیاسی منطقه در چارچوب یک قرارداد اجتماعی مداخله‌گرایانه و بازتوزیمی سازماندهی شده‌اند، پرداخته است.

اگرچه عملکرد نامطلوب بازار کار در منطقه MENA ناشی از ویژگی‌های ساختاری مشابه با سایر مناطق جهان است، ولی بویایی‌های بازار کار این منطقه، از این نظر که عمیقاً در همزیستی

غیرقابل انعطاف با یک نیروی کار سریعاً در حال رشد - در واقع، نیروی کاری با سریع‌ترین میزان رشد در میان تمام مناطق جهان - قرار دارد، منحصر به فرد است. این ترکیب، به‌ویژه چالش‌های دلهره‌آوری را تحمیل کرده و فشار شدیدی را بر دولت‌های منطقه برای واکنش نشان دادن وارد می‌کند. مع هذا، واکنش‌هایی که در منطقه صورت گرفته، ناکافی است.

کتاب حاضر، همانند کتاب‌های دیگری که به همراه آن منتشر شده، بر حوزه‌های (عملیاتی) مهمی که دولت‌های منطقه MENA باید توجه خود را در آینده نزدیک به آن معطوف کنند، متمرکز شده است. این حوزه‌ها شامل حذف موانع فعالیت بخش خصوصی، هم‌پیوندی اقتصادهای محلی با بازارهای جهانی، و تقویت مدیریت منابع طبیعی است. اگرچه هیچ‌کدام از این توصیه‌های خاص کاملاً جدید نیستند، ولی کتاب حاضر آنها را به صورت یکپارچه و در یک چارچوب جامع که مبتنی بر بنیان حکمرانی خوب قرار دارد، ارائه کرده است.

بحث اصلی کتاب این است که شرایط جاری باید از راهبردهای گزینشی بالا به پایین اصلاحات به راهبردهایی که جامع، فراگیر و قابل توجیه باشند، تغییر کند. آرمان پیشرفت در آینده نیازمند برقراری ارتباط مستحکم‌تر میان اصلاحات اقتصادی و اصلاحات سیاسی است. اگر منطقه MENA به دنبال پیشرفتی معنی‌دار به سوی یک قرارداد اجتماعی است که از کارگران حمایت می‌کند، اشتغال را بهبود می‌بخشد، و شرایطی را برای رشد اقتصادی پایدار و بهبود استانداردهای زندگی فراهم می‌آورد، این وابستگی‌های متقابل باید به خوبی شناسایی شود.

در خلال دهه گذشته، دولت‌های منطقه MENA به پی‌ریزی مبانی اصلاحات کمک کرده‌اند. در حال حاضر آنها باید این مبانی را ایجاد کرده و راهبردهای اصلاحی جامعی را در عمل به کار گیرند. بانک جهانی آماده است تا به دولت‌ها و شهروندان منطقه MENA که در جستجوی آینده‌ای شکوفاتر هستند کمک کند؛ کتاب حاضر کمکی است برای دستیابی به این هدف.

ژان لویی ساریب

معاون بخش منطقه خاورمیانه و شمال افریقا

بانک جهانی